

Posudek disertační práce PhDr Evy Bendové :

Kavárenská architektura. Kavárenský prostor ve studiích a realizacích architektury první poloviny 20. století

Obsáhlá disertační práce PhDr Evy Bendové je věnována průzkumu fenoménu kavárny, který nepochybně měl velký význam pro rozvoj moderního života, kultury a umění. Bendová si oproti dosavadnímu zájmu o t.zv. literární kavárny klade mnohem obtížnější úkol, pochopit celkovou, i když bohatě rozrůzněnou, funkci kavárny v moderním sociálním životě a pokládá si otázku jaký byl vztah kavárny k vývoji moderní architektury.

Pro uchopení této problematiky si autorka vytváří výborné předpoklady, když se v první kapitole práce soustřeďuje na teoretická východiska, která by jí mohla pomoci v zodpovídání základní otázky. Tady ji zaujaly názory současných sociologů a teoretiků modernity (Martuccelli, Giddens), kteří poukázali na dynamickou rozporuplnost moderní doby, nalézající svůj projev i v těch koncepcích moderního sociálního prostoru, se kterými přišla takzvaná chicagská škola, navazující zase na E. Durkheima a stále inspirativního G. Simmela a vrcholícími v současné diskuzi kolem *Spatial turn* , kde je chápán pojem prostoru jako " společensky produktivní proces vnímání, užívání a osvojování, úzce svázaný se symbolickou rovinou reprezentace. " (s.22)

Vysoce užitečná byla pro autorku i někdejší přednáška M. Foucaulta nazvaná " Jiné prostory", kde se objevil při známém rozlišování utopií a heterotopií originální výklad zrcadla, jako něčeho co magicky spojuje neskutečné se skutečným fenomenálně i v rovině symbolické reprezentace. Kavárnu vidí Bendová právě jako takové foucaultovské zrcadlo.

Tyto abstraktní teorie ovšem autorku neodvádějí od podrobného průzkumu kulturně-historického rámce, kde probírá skutečnou diferenciaci kavárenského provozu jak ji přineslo 19. a 20. století. Zabývá se topografickými zprávami o kavárnách a upozorňuje na jejich stereotypy. Rozlišuje kavárnu jako představu komplexní modernity od skutečných kavárenských míst , koncentrujících často sociálně značně odlišné vrstvy obyvatelstva. Podává přitom velmi zasvěceně a živě dobové příklady, upozorňující na to, že kromě kaváren umělců a bohémů zde byly i kavárny mondénní a maloměstácké jako hnízda snobské přetvářky a zase normální podniky, kam chodili lidé nejenom za zábavou, ale i pracovně. Přitom skvěle využívá svých podrobných znalostí z dějin a komentářů zejména pražských kaváren, ale dovede vhodně upozornit i na typické zahraniční příklady, jak je nabízel bohatý rejstřík zejména vídeňských, berlínských a pařížských kaváren.

V této části disertační práce se Bendová hodně zajímá o charakteristiku návštěvníka kavárny a načrtává jeho psychologii , zejména pokud šlo o mentalitu modernistů. Výstižně popisuje zařízení a provoz známých pražských kaváren přitahujících umělce, jako byla pověstná Unionka, nebo Montmarter s náročným výtvarným programem. Tato kronika vrcholí citacemi ze vzpomínek avantgardních literátů a umělců z dob první Československé republiky, kdy zejména ve dvacátých letech se naplno rozvinula aureola kavárenského života, obohaceného o novinky jako byly bary, danciny. Bendová neopomíná ani kavárenskou romantiku, spojenou s pověstnou figurou

velkoměstského flanéra a " kavárenského povaleče", kterého bere na milost jako nositele " tvůrčího posezení a inspirativní zábavy. " (s.106)

Z umělecko-historického hlediska je důležitá třetí část práce, kde se autorka zamýšlí nad souvislostmi kavárny s moderní architekturou. Vypracovává zde typologii kaváren, kde kromě rozdílů ve velikosti (velkokavárny, budované na prominentních společenských místech pro mohovitou klientelu a malé kavárny, určené lidovému publiku) zaměřuje pozornost zprvu na kavárny - pavilony, drobnější samostatné stavby, stavěné původně hlavně v parcích a výletních trasách obyvatel města. Hlavní zájem ale přitahují monumentálnější příklady samostatně stojících staveb, jako bylo slavné Caffé Pedrocchi v Padově již z roku 1826. V Praze šlo spíše o zařízení okupující větší nebo menší část městského domu, jako byly kavárna *U nádraží* z roku 1845, nebo Ohmannovo *Café Corso*, které už přineslo snahu formulovat pomocí vnitřní galerie velký prostor kavárny, ještě ale spíš divadelního typu. Vrcholu tohoto vývoje bylo pak dosaženo ve velkoplošných kavárnách puristického a funkcionalistického stylu, budovaných na Václavském náměstí ve dvacátých a třicátých letech. Kozákův *Palác Avion* z let 1924 -26, Kyselův *Palác Alfa* s kavárnou *Boulevard* z let 1927 -28 a zejména Janákova kavárna *Juliš* z let 1928 - 33, byly manifestací nové estetiky a optimistického životního pocitu . Původní prostorová koncepce kavárny *Juliš*, umožněná ocelovou konstrukcí budovy a otevírající dvoupatrový vnitřek pomocí maximálního prosklení i do exteriéru náměstí, je Bendové dokladem toho, že architektura kaváren se mohla stát významným projevem zásadních prostorotvorných inovací moderní architektury.

Disertační práce E.Bendové je zásadním příspěvkem k interpretaci významného segmentu moderního architektonického úsilí , je podložena výbornou obeznámeností se současným teoretickým myšlením a je výsledkem soustředěného studia domácích a zahraničních pramenů a literatury.

Lze ji plně doporučit k obhajobě.

Prof.PhDr.Petr Wittlich, CSc

31.8.2013